

קידושין י

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה הלכות נערה בתולה פרק א

(ח) אין האונס או המפתה חייב בקנס עד שיבוא עליה כדרכה ובעדים ואינו צריך התראה ומאימתי יהיה לבת קנס מאחר שלש שנים גמורות עד שתבגור נבעלה בתוך שלש שנים אין ביאתה ביאה בא עליה משבגרה אין לה קנס שנ' (דברים כ"ב כ"ח) נערה בתולה לא הבוגרת.

• השגת הראב"ד - אין האונס או המפתה חייב בקנס עד שיבוא עליה כדרכה א"א טעות היא זו ומפורש בגמרא דאפילו שלא כדרכה משלם קנס:
:

• ועיין בתוס' הרי הזקן-לתרץ הרמב"ם [דלא גרס כאן "כולהו"]

2. תוספות מסכת קידושין דף י עמוד א

עד שיהיו שניהם שוין – [1] פ"י הקונטרס בני עונשין למעט גדול הבא על הקטנה ולא נהירא דהא תנן בפ' יוצא דופן (נדה דף מד:) ומייתי לה בסמוך בת ג' שנים ויום אחד כו' וקאמר אמר אם בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה מומתין על ידה משמע דגדול הבא על הקטנה חייב ואע"ג דקטנה לאו בת עונשין היא ויש מפרשים דההיא דהתם אתיא כרבי יונתן דפליג אדרבי אושעיא ודוחק הוא [2] ור"ת פ"י עד שיהיו שניהם במיתה אחת ולא בבני עונשין תליא מילתא ואפילו גדול הבא על הקטנה חייב אם הם שוים בקטלא וקאי אמילתיה דר"מ דאמר בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סו:) גבי נערה המאורסה דר"מ סבר נערה ולא קטנה והכמים אומרים נערה אפילו קטנה במשמע ובעא מיניה רבי יעקב בר אבא מרב בא על קטנה המאורסה לרבי מאיר מהו לגמרי ממעטינן לה או מסקילה ממעט לה אבל מחנק לא וקאמר התם מסתברא דלגמרי ממעט לה ...

3. קידושי הרשב"א מסכת קידושין דף י עמוד א

ומתו גם שניהם עז שיהיו שניהם שוין כאחד. כך גרש"י ז"ל ופ"י למעוטי גדול הבא על הקטנה דכיון שהיא פטורה אף הוא אינו מומת, ואינו מחוור והגירסא הנכונה "ומתו גם שניהם שיהו שניהם שוין" וכן גרס הראב"ד ז"ל ואף ר"ת ז"ל נראה שגורס כן ופירושו ז"ל שיהו שניהם שוין במיתה אחת ...

4. ספר דבר יעקב

הן בא"ד – ור"ת פירש עד שיהיו שניהם במיתה אחת – המהרש"א מקשה לפי ר"ת למה בבאו עליה עשרה לפי רבי הראשון בסקילה והשאר בחנק, הרי אין כאן מיתה אחת, כיון שהיא דינה בסקילה ולא בחנק.
ומתריץ המהרש"א שבאמת יש עליה גם חיוב חנק וגם חיוב סקילה, אלא שכיון שהיא נידונת בחמורה [כדתנן בסנה' פא.] לכן נידונת בסקילה. ואם יתרו בה משום חנק בלבד היא תהיה נידונת בחנק כיון שחייבת גם חנק.

5. תוספות מסכת קידושין דף י עמוד א

כל הבועל דעתו על גמר ביאה - תימה דבפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נה:) ילפינן דאשה נקנית לבעלה בהעראה אתיא קיחה קיחה דעריות והעראה היינו תחילת ביאה והכא מסיק דסוף ביאה קונה [1] ואומר רשב"א דכי אמרינן העראה קונה היינו בשלא עשה כי אם העראה ופירש מיד דמוכח שלא היה בדעתו לקנות בגמר ביאה אבל הכא מיירי שגמר ביאתו דאז לא קני בהעראה כיון שדעתו על גמר ביאה והלשון מוכיח דקאמר כל הבועל ולא קאמר כל המערה [2] והריב"ם תירץ הא דנקנית בהעראה היינו במפרש שרוצה לקנות בהעראה אבל בסתם דעתו על גמר ביאה [3] ור"ת תירץ דאחרי שנתרבתה העראה כגמר ביאה אם כן כל מקום שמזכיר ביאה בהעראה קאמר וה"ק תחילת העראה קונה או בסוף העראה קונה ולמ"ד (שם) העראה זו הכנסת עטרה דשייך בה תחלה וסוף [4] ורבינו נסים גאון תירץ דההיא דיבמות איירי אחר קדושין דע"י אותה העראה הוי כנשואה כמו חופה דלאחר קדושין וקשה לפירושו דקיחה קיחה גבי קדושין כתיב ולא מיירי בחופה כלל.

6. ספר שערים מצויינים בהלכה

[לגבי #2--הריב"ם]

במ"מ (אישות פ"ג ה"ה). והקשה במהר"ם שיק, הא כתב הר"ן במס' ב"מ (י). אהא דתנן ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה הוא קנה, וקאמר בגמרא דלא קנה ע"י ד' אמות שתיקנו חכמים, דמשום שנפל עליה גלי דעתיה שאינו רוצה שיקנה בד' אמות, וכיון דתקנת חכמים הוא שומעין לו, ודוקא בקנין דרבנן יכול לומר שאין רוצה בה, ומכואר דבקנין דאורייתא אינו יכול לומר אי אפשר בו, והרי בהעראה קונה מדאורייתא, וא"כ אינו כידו לומר דדעתו על סוף ביאה, [ותירץ במהר"ם שיק דאם רוצה לקנות עכשיו אלא שרוצה בקנין אחר, אז אין הבחירה בידו, אבל הכא אינו רוצה לקנות עכשיו, אלא בסופו, בזה בודאי אין קנין בעל כרחו, ולכן תליא שפיר לפי רצונו. ובענין אי ראויה להתעבר בהעראה, או אי נעשית זונה בהעראה, עי' בדברינו לקמן (עח. ד"ה כשלא גמר ביאתו).

7. רמב"ם יד החזקה הלכות אישות פרק י [לגבי #4-- רבינו נסים]

(א) הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה והבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות ואפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שנייה בבית אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו וייתחד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום והבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקידשה משיערה בה קנאה ונעשית נשואה והרי היא אשתו לכל דבר:

8. ספר דבר יעקב

[ז] בא"ד - ורבינו נסים גאון תירץ דההיא דיבמות איירי אחר קידושין דע"י אותה העראה הוי כנשואה כמו חופה דלאחר קידושין - וכן תירץ הר"ף ביבמות [נה:].

כתב המל"מ [איסור"ב יז-טו ד"ה וא"ת] שלפי שיטת רבינו נסים והר"ף אסור לכהן גדול לקדש אשה בביאה, אבל לפי שיטת הרשב"א והריב"ם יכול הכהן הגדול לקדש בביאה אם פירש אחר העראה או שאמר בפירוש שכוונתו לקנות בתחילת ביאה.

הרמב"ם [אישות ג-ה] כתב דהמקדש בביאה מסתמא דעתו על גמר ביאה. וכתב המל"מ [הל' איסור"ב שם] דלפ"ז אסור לכהן גדול לקדש בביאה אא"כ פירש שדעתו לקנות בתחילת ביאה, ומקשה המל"מ למה לא גילה רבינו איסור זה.

9. ספר דבר יעקב

טו אי נמי לכהן גדול דקא קני בתולה בביאה מאי – פ"י שאם סוף ביאה קונה אסור לו לקדש בביאה, כיון שהיא אסורה לו מזמן תחילת הביאה, כיון שכבר אינה בתולה.

✓ [הרמב"ן והרשב"א והריטב"א אצלנו והתוס' [יבמות נט.]. מקשים דגם אם תחילת ביאה קונה אכתי קשה דכיון שהיא כבר בעולה בזמן האירוסין, יהיה אסור לכהן גדול לישאנה, דגם בזמן נישואין כהן גדול אסור בבעולה כדאמרינן בגמ' [יבמות נט.].

הרשב"א מתרץ שהגמ' כאן מדברת למ"ד ביאה נישואין עושה, וא"כ חלין הקידושין והנישואין בבת אחת, ואף בשעת נישואין היא בתולה. ודברי הרשב"א חולקים על רש"י שפירש שהבעיה מיירי לענין אירוסין.

הרמב"ן והריטב"א מתרצים שמיירי בהכניסה לחופה קודם הביאה, וכשמקדשה [בתחילת ביאה] חלים מיד הנישואין ע"י חופה.

המל"מ [אישות י-ב] דן האם אפשר לעשות חופה לפני הקידושין. ומביא ראיה מדברי הרמב"ן שאפשר לעשות חופה קודם, ומביא מהמשאת בנימין שכתב שא"א לעשות חופה קודם הקידושין.

גם השער המלך [חופת חתנים סע' ח] דן בזה, ודחה קרשית המל"מ על המשאת בנימין מדברי הרמב"ן, דשאני הכא שהקידושין והנישואין נעשים בבת אחת, שחופה הוי מה שמביאה לביתו ומתוחד עמה, וכאשר בא עליה [בזמן שמתוחד עמה בביתו] חלים הקידושין והנישואין ביחד, ואין נכאן קרשיה על המשאת בנימין שמיירי באופן שהחופה נעשה קודם הקידושין.

10. ספר שערין מצויינים בהלכה

וע"י במשנה למלך (אס"ב פי"ז הי"ג) שמסופק, אם בהעראה לבדה נעשית בעולה, או דלמא בעינן גמר ביאה, ופושט נמי מכאן דמשהערה בה נעשית בעולה. עוד מסופק שם אם בעולה שאסר הכתוב, היינו דוקא כשנבעלה והוציא דם בתולים, אבל אם בא עליה בהטייה ועדיין בתולותיה קיימין מהו, וטעם הספק משום דאיסור בעולה הוא מקרא ד"בבתוליה" נפקא, דבעינן שיהיו לה בתולים, וא"כ כל שיש לה בתולים, אף שנבעלה שריא לכהן, ע"ש שהאריך בזה. וע"י מה שדנו

11. תוספות מסכת קידושין דף י עמוד א

ומקבל את גיטה - יש להסתפק אם יכול האב לקבל גט לבתו קטנה משנשאת ונראה למורי הר"ר יצחק דמשנשאת אין האב יכול לקבל לה גט ואפילו היא קטנה...

12. מגיד משנה הלכות אישות פרק י הלכה א

ואפילו אם קידשה בביאה וכו'. פ"ק דקידושין (דף י) איבעיא להו בגמרא ביאה נשואין עושה או אירוסין עושה ואמרו נפקא מינה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה ולא אמרו אם מותר לבא עליה ומשמע דאפילו ת"ל נשואין עושה אסור לבא עליה דהא מיחסרה כניסה לחופה. ועוד דאע"ג דבעיא לא אפשיטא בהדיא משמע דאביי ורבא סבירא להו דאירוסין עושה וכפשט המשניות וכן דעת רבינו:

13. חידושי הגר"ח קידושין דף י עמוד א

בענין ביאה נשואין עושה או אירוסין עושה

ביאה נשואין עושה או אירוסין עושה. ובהצד דנשואין עושה יש לחקור, אם היינו דבמעשה הביאה יש גם מעשה חופה, או דקנין ביאה אלים מקנין כסף, דכסף אינו אלא קנין אירוסין אבל ביאה עושה קנין נשואין. אבל חופה אמנם אין כאן.

והנה ברמב"ם (בפ"י מהלכות אישות ה"א) כתב דאף אם ביאה נשואין עושה אסורה היא לבעלה עד שיעשה בה חופה עיי"ש במ"מ ובכ"מ, וראיתו היא מהא דקאמר הגמ' דהנפ"מ בין אם נאמר נשואין עושה או אירוסין עושה ליורשה ולהטמא לה, ואמאי לא קאמר בפשיטות דאם נשואין עושה היא מותרת לבעלה ואם אירוסין עושה אסורה, אלא ע"כ דאף אם נשואין עושה אסורה לבעלה עד כניסה לחופה, והטעם דחופה מלבד שהיא קנין היא גם מעשה להתיר אשה לבעלה, ונהי דאמרינן שהביאה היא ג"כ כמו חופה אבל כ"ז הוא לקנין חופה, אבל להתירה לבעלה צריך חופה דוקא ובביאה ליכא חופה, ולכך היא אסורה לבעלה עד שיכניסה לחופה.

14. עצמות יוסף מסכת קידושין דף י עמוד א

ביאה נשואין עושה וכו' נפקא מינה ליורשין וכו'. איכא נפקותא אחרות, והוא לקבל את גיטה, דאי אמרת נשואין עושה, אין אביה מקבל את גיטה, וכמו שכתבו התוספות, וכן לאכול אביה פירות בחייה ולמעשה ידיה ולזכותו במציאתה כדקתני במתני' דמייתי. וקצר במובן.

15. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת קידושין דף י/ב

(פד) שם ע"ב. מוחזקני בך שאתה בקי בחדרי תורה לדרוש בק"ו אי אתה יודע, לכאורה מה ענין ק"ו לבקיאות בחדרי תורה, ואמר כ' מו"ר הגר"ח הלוי זצ"ל, כי לדרוש בק"ו א"צ לבקיאות, אבל לידע שהק"ו הוא של קימא, ואין עליו שום פירכא, לזה צריך להיות בקי בחדרי תורה, כי אפשר שהק"ו הוא בהילכות שבת, ויש עליו פירכא מדיני טומאה וכיוצא בזה, ובעיקר מחלוקתם, אם ארוסה אוכלת בתרומה מדאורי' קשה לעולא דיליף ארוסה מקנין כספו, והכא אפילו מ"ד אוכלת יליף מק"ו ולא מקנין כספו, וצ"ל דעולא ס"ל כרבינא דמחלוקתם בדברבנן:

16. תוספות מסכת קידושין דף י עמוד ב

ומה שפחה כנענית וכו' זו שביאתה מאכילתה בתרומה אינו דין שכספה מאכילתה - וא"ת ונימא יבמה תוכיח שביאתה מאכילתה ואין כספה מאכילתה אף אני אביא ארוסה ויש לומר דהאי ק"ו אינו כ"א גלוי מלתא בעלמא דארוסה מקרי קנין כספו כמו שפחה הלכך לא שייך למיפרך יוכיח עי"ל דליכא למימר יבמה תוכיח דאיכא למיפרך מה ליבמה שכן אינה נקנית בכסף תאמר באשה שנקנית בכסף דין הוא שתאכל בתרומה על ידי כסף.

17. תוספות מסכת קידושין דף י עמוד ב

מה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה - מהאי ק"ו ליכא למילף שתהא אשה נקנית בכסף ובשטר דאיכא למיפרך מה לשפחה כנענית שכן יוצאה בכסף כדפריך לעיל גבי אמה העבריה אבל לענין אכילת תרומה לא שייך למיפרך הכי.

18. תוספות מסכת קידושין דף י עמוד ב

רבינא אמר מדאורייתא מיפשט פשיטא דאכלה - פ"י ורבינא בא לקיים לעולם אימא לך דביאה אירוסין עושה ודקאמרת מאי שנא הכא דפשיטא ליה ומאי שנא הכא דמספקא ליה בדאורייתא פשיטא דאכלה בין בביאה בין בכסף והא דשלח ליה לאוסרה בתרומה מדרבנן ומדרבנן היה ריב"ב דן ק"ו דבביאה פשיטא ליה דאכלה אפילו מדרבנן דלא שייך בה חשש סימפון משום דאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו ומק"ו רוצה לדון דבכסף נמי ליכא למיחש לסימפון כדמפרש בגמרא.

19. פני יהושע מסכת קידושין דף י עמוד ב

גמרא זו שביאתה מאכילתה בתרומה אינו דין שכספה מאכילתה ולא ניהוש לסימפון. הסוגיא תמוה ועיין בפירש"י ותוספות ועדיין התמיה במקומה **דלא אשכתן ק"ו כי האי בכלה תלמודא** כיון דמתניתין בסימפון איירי ובביאה לא שייך אין כאן ק"ו כלל. ולולא פירש"י ותוספות היה נראה לענ"ד לפרש בענין אחר משום דקשיא לי אהאי חששא דסימפון דאמרינן שמא ימצא סימפון ונמצא זרה למפרע ואמאי ניהוש להכי כיון שהתורה התירה בפירוש למאי דפרישית דפשטא דקרא דקנין כספו איירי בארוסה ולא שייך לעשות משמרת למשמרת בדבר שנאמר בתורה בפירוש להיתר וא"כ לא הוי זרה למפרע דרחמנא אמר, ודוחק לאוקמי קרא בקיבל עליו המומין דהא לקושטא דמילתא אזלינן בתר רובא וקרא סתמא איירי ואכילת תרומה נמי מצוה היא ואמאי עקרוה רבנן.

• עוד עיין ברשימות

20. ספר שערים מצוינים בהלכה

עד שתכנס לחופה. פ"י בתוס' ר"י הזקן, חופה היא שמייחדין שניהם בפני רבים בבית אחד לבדם, ועדים רואין היחוד, אבל אין עדים נשארים עמהם בבית, שאין לבעול בפני שום אדם. ומשמע דהעדים נכנסים עמהם ורואין שאין שם שום אדם, והם יוצאים לחוץ, וכן מבואר ברמב"ם (אישות פ"ו ה"א) ובשו"ע (אהע"ז סי' נה ס"א). ועי' מש"כ בתשו' מהרשד"ם (סי' כב) ובב"ש (סק"ה) ובפתי"ש (סק"ב) בענין זה. וכתב הרמ"א (שם) שיש אומרים דחופה אינו היחוד, אלא כל שהוא הביאה לביתו לשם נשואין, והמנהג פשוט לקרות חופה מקום שמכניסין יריעה פרוסה על גבי כלונסאות, ומכניסין תחתיה החתן והכלה ברבים ומקדשה לה, ומכריזין שם ברכת אירוסין ונשואין, ואח"כ מוליכין אותם לביתם, ואוכלין יחד במקום צנוע, וזהו החופה הנוהגת עכשיו. ובעזר מקודש (סי' סד) כתב, דהחופה של ד' קונדיסין הוא בית החתן ממש, מכח גוד אחית מחיצתא, ולב ב"ד מתנה עליהן שיהיו נקנין לחתנים זה אחר זה, ועי' כעין זה בשו"ע

(או"ח סי' תרנח ס"ט) בענין אתרוג הקהל דיוצאין כל אחד ואחד, דהוי כמו שפירשו שיהא לו בשעה שנטלו לצאת ידי המצוה. ומה מבואר שאין צריך החתן לשכור החופה וחדר היחוד, וכן היה המנהג מעולם, ומנהג ישראל תורה היא, ועי' מה שכתבנו בשמ"ב (ח"ד סי' קמח סק"א) בענין זה. ועוד כתב הרמ"א בשם י"א, שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה. ועי' בספר המנהיג (סי' קי) שכתב טעם לזה, לפי שברוב אסיפת העם אשר שם יראה כמקדש אשה בשוק, ורב מנגיד אמאן דמקדש בשוקא [עי' בגמ' לקמן יב:], לכן מכסין אותם לקדש בצניעות. ועי' בתשובת המאירי (ענין החמישי) שהחופה נעשית בעיטוף מצנפת הכלה על ראש החתן. וכ"כ בשעה"מ (חופת חתנים ס"ט) בשם כמה

21. דף על הדף קידושין דף י עמוד ב

בעת כניסת החתן והכלה לחדר יחוד נשארים העדים מבחוץ וממתנינים במשך שבע דקות ויש אומרים תשע דקות, בשו"ת משנה הלכות (חלק י"ב סי' שדמ) נשאל למקורו של מנהג זה

בתשובתו מציין לדברי **תוספות ר"י הזקן על דברי הגמרא שלפנינו**, ואלו דבריו: 'חופה הוא שמייחדין שניהם בפני רבים בבית אחד לבדם, ועדים רואים היחוד, אבל אין עדים נשארים עמהם בבית, שאין לבעול בפני שום אדם'. ומשמע דבחוץ הם צריכים לעמוד כל זמן שיוכל לעשות מעשה, דאם לא כן היה צריך לומר, אבל אין עדים נשארים עמהם בבית ודי, או שאין עדים צריכים להשאר עמהם בבית, ומדתן טעם שאין לבעול בפני שום אדם, מבואר דצריכין לעמוד שם שיעור ביאה, וכיון שאין לבעול בפני שום אדם צריכין לעמוד מבחוץ.

בענין ברכת אירוסין

1. שו"ע אבן העזר - סימן לד

(א) כל המקדש אשה, בין ע"י עצמו בין ע"י שליח, מברך, (הוא או השליח), (טור) וי"א דאחר מברך, (סמ"ג והגהות מיימוני): אקב"ו על העריות ואסר לנו הארוסות והתיר לנו הנשואות ע"י חופה בקידושין ברוך אתה ה' מקדש ישראל. (וי"א נוסח הברכה בלשון אחר, כי אומרים: והתיר לנו הנשואות ע"י חופה בקידושין (טור), וחזתם: בא"י מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין (כ"כ הרא"ש), וכן נוהגים במדינות אלו) ואחר שיגמור הברכה, יקדש:

2. הלשון "והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין" בעייתית, שכן היא מקדימה את החופה לקידושין, בעוד שמבחינה כרונולוגית הקידושין קודמים, ולא ניתן לקיים חופה לשם נישואין לפני הקידושין.

מספר דרכים הוצעו לפתרון שאלה זו:

- הכוונה על ידי חופה, וקידושין שקדמי לחופה [רב האי גאון]
- יש לגרוס "על ידי קידושין וחופה". (שאלתות דרב אחאי, ט"ז)
- הגרסה המקורית הייתה "על ידי חופה בקידושין", כלומר על ידי חופה שאחר קידושין, אלא שהדייקנים הגו את האות ב רפה (ללא דגש) (מפני שהיא סמוכה לאות ה, וטעו הסופרים וכתבו "וקידושין" באות נ. (ספר העיטור, שער שני, ברכת חתנים. (כן גם הנוסח בשולחן ערוך) אה"ע, ל"ד, א') וכך מנהג הספרדים.
- אפשר להיכנס לחופה לפני הקידושין כשם שנהוג היום. (מרדכי, כתובות, קל"ב)

3. גרי"ז עה"ת

ה.
לך לך ידועה הקושיא, האבות קיימו התורה עד שלא נתנה
(עי' יומא כח:) א"כ למה אברהם אבינו לא מצמו עד קודם
שנצטווה. והנראה דלקיום מצות מילה צריך שיהא עליו חלות
ערל ובהמלו הויה חלות מהול, ולזה קודם שנאמרה מצות מילה
הלא לא הויה כלל חלות ערל בעולם, וממילא ל"ט לקיים מצות
מילה, וכעין זה יתישב מה שהקשו איך נשא יעקב ב' אחיות
ותירוץ דקודם מתן תורה היה. אך קשה הלא קיימו עד שלא
נתנה תורה, והנראה דלאיסור ב' אחיות בעינן אישות של
ישראל. ואישות של בן נח חלוקה בעצם חפצא של האישות
מאישות ישראל, ולפ"ז ל"ט איסור ב' אחיות אצל יעקב,
כיון דהאישות לא הויה רק אישות של ב"נ, ובאישות ב"נ אינן
איסור ב' אחיות, ודו"ק (ומפורט הדבר בחידושי הרמב"ן
יבמות דף צ"ח. עיי"ש) ומיושב בזה קושיית הרא"ש בכתובות
ה'. מאי שייך עריות לברכת אירוסין. אם ברכת המצות היא
עיי"ש. ולמש"כ ניחא, דהרי באישות זה חלין ותליא
עריות. ודו"ק.